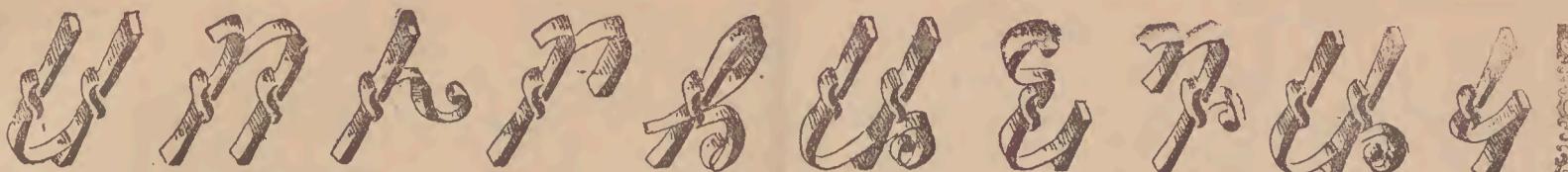

Advertiser
In It.

The Only American paper
in the U. S.

۹۲۷

Ամէն անոնք որք կը փափաքին
անընդհատ ընդունիլ զ. Սուրհանդակ»,
կը յրաւիրոււին յարգանոք՝ կարելի ե-
ղածին չափ շռաւ՝ վճարել իրենց բա-
ժանորդապինն , դիւրութիւնն տալու
համար Հայ գալթ ականութեան մըշա-
կին շարունակել զայս գործ՝ առանց
բալխսելու անյաղթելի գժուարու-
թիւններու :

ԱՐԺ-ՑՈՎԱԵՓՎ-ՍԱՐԱՀԵԱՆ

Ի ՆԻԿ ԵՈՐՔ

«Սուրհանդակի ի ընթերցողաց ծառ-
նօթէ արգելն թէ նիւ եսորքի Հայկական
Միութիւնն մասն ախումը մը կազմած
էր հրաւիրել զշայ։ Սարամեան ի նիւ
Եսորք ատենախոսելու Հայկական Մի-
ութեան ընդհանուր ժողովոց Սեպտ.
28 ի նատին մէջ։ Յանձնաժաղովն ըստ
հրահանդի միութեան հարկաւոր պատ-
րաստութիւնները աւեած և հրաւի-
րած էր զֆովելի վարդապետ Նիւ-
Եսորք Գալւ Սեպտ. 26 ին, հինդչարթի
օր, Աւսփլբէն երկու հեռազդիք
ծանուցին թէ զայ։ Սարամեան միջօ-
րէին մեկնած էր անոտի, և երեկոյի ան-
ժամը Ծին պիտի հասնէր ի նիւ Եսորք։
Որովհետեւ ժամանակ և դիւրութիւն-
ներ կը պակասէին այս լուրն հաղորդել

բազմաթիւ աղքայնոց՝ որ կը վասիա-
քելին գիմաւորել Արդգ. Պատրիարքա-
րանի ներկայացուցիչն, չորս աղքա-
յիններ միայն կորուլ եղան երթաւ
Նիւ Եորքի երկաթուղեաց կեդրանա-
կան կայարանն ուր հասաւ ճիշտ ժամը
Յին Հայր Սարանեան, և անախի առաջ-
նորդուեցաւ Մուրքի Հիլլ Հօթել,
որ Նիւ Եորքի ամենէն պատուաւոր
պանդոկներէն մին է :

Հայկական Միութիւնն կրօնական ամէն համսովումէ և ամէն յարանուանութէնէ Հայերու ազգացին միութիւնն ըլլալով բնականարար որչում մը չը կընար տալ Արծ Սարածեանի Նիւ Եղիք ացցելութեան առթիւ կատարելու հօգեւոր պաշտմանց մասին Սակայն ազգացինք ունանք խորհելով որ յարմար էր այս առթիւ Նիւ Եղիքի մէջ կատարել տալ Հոգեւոր պաշտօն բաւ արտադալութեան Հայաստանից Եկեղիցւոյ , Պ . Թափշանձեանէ և Տօփթոր Այվաղեանէ մանդրած էին յամազ տեղ մը զանել հետեալ Կիւտակի օր ժամերգութեան համար , և այս մասին որից պատաստութիւններ տեսնել օգնութեամբ ազգակիցներու որ յօժարութեամբ և սիրով կուտային իրենց սղակցութիւնը :

Նկատելով որ հոդեոր պաշտաման
ամար պատշաճագոյն էր Եկեղեցի մը
կամ մատուռ մը զործածելու արտօ-
սութիւն ձեռք բերել քան որտէ մը
լարձել, և յիշելով թէ նմանօրինակ
պարագաներու մէջ Եպիսկոպոսական
Քրիստոնեացք թէ յինք զիս և թէ
այլուր, ճշմարիտ Քրիստոնէական որ-
ով բացած էին իրենց որբակայրերն
Հայաստանեացց Եկեղեցւոյ Հոգեառ
պաշտօնէից առջև, զ'րս կը ճանչէին
պաշտօնեաներ քոյր Եկեղեցւոյ, Պ.
Թավշանձեան և Տքթ. Այլվագեան
Լեպտ. 2 ին, չորեքշաբթի երեկոյ,
իւ Եորքի թեմին Եպիսկոպոսակա-
տաց գլխացն, Տք. Հէնրի Գ. Բողդըը
պիտիուպոսին դիմած էին խնդրել
ը արտօնութիւն տայ Եպիսկոպոսա-
ան Եկեղեցի մը բանալ Հայաստան-
ացց Եկեղեցւոյ մէկ պաշտօնէին հո-
կուր պաշտօն կատարել ի միտթա-
ռութիւն և ի շինութիւն Նիւ Եորք
աղաքն և ըրջակաները բնակեալ Հա-
ներու: Աղնուասիրա Եպիսկոպոսն սի-

րով ընդունած էր Հայոց խնդիրն , և
պատուարեթ յանձնարարականով մը
զրկած էր զանոնք առ Տքթ . Հնմինկ
թըն , գլխաւոր Հովիւ Կրէյս Զըրէ
կոչուած նշանաւոր Եկեղեցւոյն : Տքթ
Հընթիկթըն ևս պատուվ ընդունած
և Քրիստոնէական սիրով Հայոց տրա
մադրութեան ներքեւ դրած էր Կրէյս
Զըրչի մատուռն , 14րդ փողոցին վրա
կառուս առ ոնկի և մատ :

Նիւ Եորքի հանապազօրեայ թերթերէն շատեր շաբաթ աւաւոս ծանուցած էին թէ Արք. Սարաձեան վարդապետ Նիւ Եորք հասած էր, և նոյն երեսիոյ պիտի ատենախօսէր Հայկական Միութեան ընդհանուր ժողովոյ մէջ, Սպառացին Պատրիարքարանի Ներկայացուցչին Նիւ Եորք հասած ըլլալուն լուրն երբ տարածուեցաւ մերձակայ տեղեր գտնուած Հայոց մէջ, ամէն ոք անհամբերութեամբ կը սպասէր շաբաթ երեկոյին, և ժամը ութէն առաջ խումբ խումբ Հայեր կը դիմէին Խոխը ընթառ Հոլ: Հեռաւոր տեղերէ եկած էին ոչ միայն արք այլ և բաւական մեծ թուով տիկնայք, որ պարծանօք կսենք այսպիսի պարագաներու մէջ, իրենց ամուսիններէն և եղբայրներէն ոչ նուազ պազմիրական եռանդ, անձնուէր ոզի և ազգային պատոյ նախանձախնդրութիւն կը ցուցնեն:

Սրբան արդէն լցուած էր երր
միութեան Աստենապետը, Պ. Թավ-
շանճան բացաւ ժողովին։ Հստ օրինի
ատենագրութեան ընթերցումէն ան-
միջապէս ետքն մասնախումբին կողմէն
Տքթ. Այլվազեան հրաւիրուեցաւ ի հա-
մարատուութիւն։ Տքթ. Այլվազեան
համառօտիւ ծանոյց ժողովոյ թէ մաս-
նախումբն ինչպէս կատարած էր իրեն
յանձնուած գործն, և մատանիշ ընե-

լով զ Հայր Սարանքեան որ կը բազմէր Ստենապետին քով ըստւ թէ Արծ . Հօր ներկայութիւնն է լրումն և կատարումն համարատուութեան մտանախմբին : Ասլա Պ. Աստենապետն , որ առիթ ունեցած էր մօտէն ճանչնալու զ Հայր Սարանքեան , գովելով անոր բարեմասնութիւններին , մանաւանդ ազդասիրական ոգին , անկեղծութիւնն և հեղութիւնն ներկայացուց Նորին Արժանապատութիւնն ժողովոյ , և հրաւիրեց զնա ի բամ : Որոտագին ծափահարութիւններով և խնդութեան ձայներսվ ընդունուեցաւ Հայր Սարանքեան , և աւելի քան մէկ ժամ խօսեցաւ : Իւր ատենախօսութեան մէջ Հայր Սարանքեան ըստւ նախ թէ յետ երկար վարանմանց հաւանած էր ընդունիլ Ամերիկայի Հայոց հովուութեան պաշտօնն , ոչ վասն ոի վախա-

բառ պատճենում, ոչ վասն դր զալցա-
քող էր Նոր Աշխարհն տեսնելու համ
քաղաքակիրթ կինաց գիւրութիւն-
ներուն և հաճոյգներուն տեսնջացող,
ոյլ վասն զի իւր և ամենուս պաշտելի
Մօր Հայաստանի զաւակներն հազա-
րաւոր մզոն հեռուէն, անհուն Ատլան-

ատիանի այս կողմէն մինչև յափունս
վասրարի, ձայն կ'արձակէն խնդրե-
լով որ մէկը գայ հաս ոչ միայն ազօ-
թելու իրենց հետ այն լեզուով և
ոգիսվ որով ազօթած են իրենց հարք
դարերէ ի վեր, այլ և նորոգելու և
միշտ վառ պահելու իրենց մէջ Հայ-
ունեաց յիշատակները : Եւ որովհետեւ
կարելի չէր իրեն ներկայ պարագայից
մէջ երթալ այն գաւառներն ուր ապ-
ոիլ և մեռնիլ ու իտած էր, ելաւ եկաւ
Ամերիկայ վասահ Հայ ժողովրդեան
ազնիւ զգացումներուն վրայ զրոս նա
ուցուցած է թէ ի Հայրենիս և թէ
օտարութեան, թէ երջանկութեան
և թէ թշուառութեան օրերու մէջ :
Նոք եկած է հաս այն հաւատքով թէ
մերսիկատի տէս առա երկան ին մէջ

առաջնորդելով ըստ իւրում կարէ
Հայ եղաբաց ուղղութեան, առաքել
նութեան, մանաւանդ ազգասիրու
թեան և Հայրենասիրութեան շաւիր
ներուն մէջ, ոչ միայն գրժած ըշլաւ
Հայաստանի մէջ Հայոց հետ ապրելո
և մեռնելու ուխտն, այլ և մասսա
խիք կատարած կը լինի զայն ուխտ
Յետոյ անցաւ խօսիլ հայրենասիրու

թեան վրայ ,ու օրինակներով ցուցու
թէ հին ու նոր պատմութեան մէջ ազ
գեր ու անհատներ ինչ հրաշքներ գոր
ծած են երբ հայրենասիրութեան նույի
րական հրով վառուած էին անոնց սըր
տերն ։ Հայրենասիրութեան գերապան
օրինակներն ,ըստու , երեան ելած ե
վըտանգի վտանգի և ճգնաժամու ա
տեն ։ Բացասորեց սրտառուչ կերպի
թէ քանի մեծ են մեր Հայրենեա
պէտքերն , որշափ թշուառ մեր եղ
բայրներ որ իրենց հարց ոսկրներու
ոլահպանութիւն կընեն , և իրենց քըր
տամբք ու արտասուօք կռուգեն այ
հոգն որ իրենց նախահարց նշխարնե
րով նուիրական եղած է , և անոնց որ
դիք ոգլուզ չափի փակած այս նշխար
ներուն , կուզեն , եթէ հնար է , անոն
մօտ ապլիկլ , ապա թէ ոչ անոնց մօ
մեռնիլ և թաղուիլ ։ Նկարագրեց թ
ուսկից կուզան չարիք որ կ'ընկձեն
կը մաշեցունեն ու մահատագնապ վի
ճակի կենթարկեն մեր եղրայրներն ո
քոյրերն մեր Հայրենեաց մէջ ։ Յորդո
րեց ներկայ Հայերն յիշել իրենց սիրե
լիներն , խորհիլ անոնց վրայ , այս երկ
շին լիութեան ու ազատութեան մէ
ջ մոռնալ իրենց քաղցեալ ու տարա

ասխուս աղջականներն , ջանալօդներ անոնց գրամով , լուսով գիտութեան , արուեստաներով և տանելով այս երկրութիւնց հետ շատ ազէկ բաներ որ չեն գտնուիր Հայրենիւաց մէջ : Արժ . Հօրատենախօսութիւնն խորին ուշադրութիւն կը գրաւէր , և մերթ կընդմիջ ուեր հաւանդապին ծափահարութիւններավ : Հայր Սարանքեանէն ետքը խօսեցան Տիարք Օսկանեան , կըսէրձեան Սարրաֆեան և Եկինեան : Բոլորն արկը գովէին Արժ . Սարանքեան հօր ողին և զգացումներն , և կարի զգածուածանոր խօսքերէն , չնորհակալութիւն կը յայտնէին այցելութեան համար , և կը փափաքէին աւելի յաճախ վայցել այսպիսի այցելութիւններ և խրառներ : Պ . Օսկանեան իւր ատենախօսութեան մէջ ազդու կերպով նկարագրեց Հայ կղերին ծառայութիւններն ոչ միայն ի սպաս եկեղեցւոյն , այլ և ի սպաս Հայրենիւաց , ի սպաս դպրութեան և ի պահպանութիւն Աղդին : Բառ թէ Հայ ժողովուրդն եթէ այնչափ սիրով կը փարի իր կղերին , պատճառն այն է որ մեր կղերն չէ առանձին կարգ կամ մարմին մ'անջատեալ , այլ ոսկը յոսկերաց և մարմին ի մարմնոց ժողովրդեան , որ մողովրդեան ցաւոց ցաւակից և ուրախութեան ու բախսակից է :

Կային ոմանք ևս որ կը փափաքէին
խօսիլ Արժ . Հօր այցելութեան և ատե
նախօսութեան իրենց վրայ ըրած որ-
պաւորութիւնն ու յառաջ բերած յու-
զումն յայտնել : Բայց արդէն ժամա-
նակն անցած էր , և շատերն կուգին
անձամբ տեսնուիլ Արժ . Յովսէփ Վար-
դապետին հետ , ուստի պահպանիչով մը
ժողովն փակուեցաւ , առանց ցրուելու :
Արժանի էր հոն տեսնել տիկնանց և
արանց կարգաւ զալն խօսելու ազգայ-
ին Պատրիարքարանի ներկայացուցին
հետ , որ Հայրենեաց թոյրն ու բոյրն
ունէր : Զեար խտիր կրօնի , սեռի և
հասակի . ամէնքն հաւասար քոյր և եղ-
բայր էին : Յուղիչ էր տեսարանն . թէև
պանդոխտ էին և յօտարութիւն , այլ

ձած էին ի տուն հայրենի , և մայր
Նայաստան , որ Սրբահին մէջ է միշտ
երր ժողով կ'ըլլաց . էր այն պահուն
որպէս մայր բերկրեալ որդւովք իւ-
րովք : Ազգակիցք կարծես ուրախու-
թեան խնձոյքի մը մէջ էին , և կը-
փափաքին երկար ատեն մնալ այս
այլակերպութեան վայրին մէջ : Վայր-
կեաններն և ժամերն արագ արագ կը-

սահելին, և հարկ էր բաժնուել: Ան-
կեղծ հրամեշառվ և սրտագին մազ-
թանոք կը բաժնուելին իրարմէ սա-
միսիթարութեամբ որ հետեւեալ որ
Աստուծոյ տան մէջ դարձեալ պիտի
տեսնիին զիրար աղօթելու այն լիուոր
և այն խօսքերով սրովք աղօթած են
իրենց հարք դարերէ ի վեր:

Կիրակի աւուր հսկող պաշտաման
տեղն և ժամանակը ծանուցուած էր
շաբաթ որ Նիւ Եորքի հանապազօրեայ
թերթերէն շատերուն մէջ, և Նիւ Եորք
թայմը լրագիրը Կիրակինօրեայ թերթ-
ին մէջ կը հրատարակէր երկար յօդ-
ուած մը Հայոց վրայ: Որովհետեւ Հա-
յերն հեռաւոր տեղերէ պիտի գային
և առաւօտուն Եկեղեցւոյ մէջ Եպիս-
կոպուականք պաշտամունք կը կատա-
րէին, Հայերէն պաշտաման ժամանակը
որոշուած էր յետ միջօրէի ժամն 3:
Որոշեալ ժամէն առաջ Հայք և օտար-
ազգիք սկսած էին դիմել յԵկեղեցի,
և ժամն ճիշտ երեքին սկսան պաշտա-
մունք Տէրունական աղօթքով, և
ասլա երգուեցու Փառք ի Բարձունա
Աստուծոյ, և ըստ կորգին եղան ժա-
մերգութիւնք մինչև ցվախման Պա-
տարագի:

Հաստ Հայտաստանեաց Եկեղեցւոյ
հոգեոր պաշտամունք կատարելու հա-
մար մեծագոյն դժուարութիւնն էր
գտնել վարժ սարկաւագ և դպիրներ,
և երկար կրթութեան ու փորձի ժա-
մանակ չ'կար : Ազգայիններէն անոնք
որ Եկեղեցական երգ եցողութեան փո-
քը ի շատէ հմտութիւն ունէին, ինք-
նաբերաբար յառաջ եկան, և ակնկալ-
ուածէն աւելի յաջողութեամբ կատա-
րեցին իրենց մասերը : Տիկին Պ. Յա-
կոբեան որ քաղցր ճայն ունի, և վարժ-
է դպրութեան, յանձն առաւ դպրաց
դասուն մասնակցին : Պարոնայք Էք-
սէրձեան և Տքի . Թէստորեան ուսու-
կաւագութիւն ըրին : Պ. Սարգիս Հի-
սորիեան յաջողութեամբ կատարեց
դպրապետի պաշտօնն, և անոր կ'օգ-
նէին Պարոնայք Արտապեան, Այլաւ-
եան, Խիւտափերտի Պ. Ս. Թէրզեան,
և որովհետեւ Կիւրակի օր ըստ տօնա-
կարգութեան Հայտաստանեաց Եկե-
ղեցւոյ տօն էր Խաչ Վերացի, յետ
ընթերցման Սուլբ գրոց, Հայր Սարած-
եան առուր պատշաճ նիւթի ըրոց
խօսեցաւ, քարոզին բնաբան առնելով
Քրիստոսի սու խօսքը «Առ զ Խաչ քո,
և եկ զ կնի իմ» : Բացատրեց Խաչին
նշանակութիւնն և ցուցուց թէ Քրի-
ստոնեաց ազգաց մէջ Հայ ազգն արդարե-
իրաւունք ունի կոչուելու Խաչակիր
ողովուրդ իւր բազմագուրեան հալա-
ծանաց և նեղութեանց համար, որոց
տարած է Քրիստոնէական համբերա-
տարութեամբ : Յորդորեց ժողովուր-
դըն իրենց Խաչն առնուլ և Քրիստոսի
ետեւէն երթալ իրենց ազգին ծա-
ռայելու, իրենց եղբարց օգնելու :
Հայր Սարածեան ի վախճան քարոզին
հասնաւոր չնորհակալութիւն յայտ-
եց Յողը Եպիսկոպոսին և Կրէյս Զըրչի
Էլիսաւոր երեց Տքի . Հընթինքը ընի-
ոյն մարդասիրութեան համար զոր-
ոյց տուին Հայերուն :

— 10. *Antennae*

